

Рисунок 3. Ознаки людини-патріота (кількість відповідей, у %)

Незважаючи на те, що більшість педагогів (78%) стверджують, що постійно залучають учнів до суспільно значущої діяльності, серед старшокласників значно менше опитаних розуміють патріотизм саме як активну діяльність, участь у громадському житті країни, наприклад, беруть участь у благодійних акціях, займаються волонтерством 18%.

Усі учні 5-6-х класів та переважна більшість учнів 10-11-х класів (80%) задоволені тим, що живуть в Україні; 67% старшокласників планують і в майбутньому жити й працювати в Україні; більше половини (56%) зазначили, що людина, яка виїздить жити за межі України, не може вважатися патріотом. П'ята частина опитаних бажає влаштуватися на тимчасову роботу за кордоном, щоб мати можливість фінансово забезпечити собі в подальшому гідний рівень життя в Україні. Незначна частина опитаних старшокласників (6%) планують жити й працювати за кордоном, у країні, де немає збройних конфліктів; така ж кількість старшокласників відповіли, що їм байдуже, де жити

та працювати, головне – бути забезпеченим.

Важливим є питання шляхів підвищення рівня патріотизму сучасної молоді. Більшість опитаних педагогів та батьків переконані, що необхідно відроджувати і підтримувати національні традиції, звичаї у сім'ях; активніше залучати молодь до волонтерської діяльності, допомоги постраждалим від війни; проводити зустрічі з воїнами-захисниками, представниками національно-патріотичних організацій.

Враховуючи результати дослідження, можна констатувати, що педагоги постійно опікуються національно-патріотичним вихованням учнівської молоді, мають досвід роботи щодо формування національної свідомості, поваги до держави, культурного спадку українського народу. Однак, вони потребують певної методичної допомоги щодо сучасних ефективних інструментів, технологій, форм та методів (квести, кейси, акції тощо) формування національно-патріотичної свідомості учнів, практичних психологічних рекомендацій щодо роботи з дітьми в умовах війни.

О. БОРИСЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ ДО ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку зі зміною військово-політичної ситуації в Україні проведення ЗНО, яке за багато років стало дієвим механізмом вступу одинадцятикласників до

закладів вищої освіти (далі ЗВО), стало неможливим. Натомість було проведено національний мультипредметний тест (далі –

НМТ), у якому взяли участь 3 996 випускників закладів загальної середньої освіти області. Процедурно і за змістом НМТ хоч і відрізнявся від вже звичних зовнішніх оцінювань, та став своєрідним іспитом для вступу осіб, які у поточному році отримали загальну середню освіту.

Створення умов для спрямування освітнього процесу на оптимізацію підготовки випускників до НМТ та, фактично, до вступних випробувань під час воєнного стану, стало одним із найважливіших завдань, яке нині постало перед освітянами області.

Проведений Сумським ОІППО моніторинг стану підготовки учнів до вступних випробувань дав змогу з'ясувати, які напрями навчально-виховної роботи спрямовуються на підвищення ефективності організації підготовки учнів до вступних випробувань, проаналізувати готовність випускників до складання НМТ, стан інформованості випускників про особливості проведення зовнішніх оцінювань в умовах воєнного стану.

До вибірки дослідження увійшли 511 респондентів (заступники директорів шкіл, учителі-предметники, учні 11-х класів) із 14 закладів загальної середньої освіти (далі ЗЗСО) Конотопської міської та Недригайлівської селищної територіальних громад.

Як свідчать результати проведеного моніторингу, не зважаючи на надскладну ситуацію, що нині склалася в країні, педагоги Сумщини продовжують наполегливо працювати у напрямі підготовки випускників до складання вступних випробувань. Вони систематично ознайомлюються з новаціями зовнішніх оцінювань та особливостями

проведення вступної кампанії, опрацьовують нормативні документи, що регламентують порядок проведення вступних іспитів, беруть участь у методичних заходах присвячених зазначеним вище питанням, ознайомлюються з актуальною інформацією на сторінках освітніх сайтів.

Цей рік став для освітян, учнів та їхніх батьків роком випробувань, коли звичайний устрій життя був змінений, а базові потреби громадян, зокрема їхнє право на освіту, було критично обмежено. Проте, більше половини педагогів (53%) зазначили, що на їхню думку, військові дії на території України майже не вплинули на ставлення випускників до майбутніх вступних випробувань. Опитані учителі обох територіальних громад (29%) указали, що учні почали більш відповідально ставитись до майбутнього вступу; така ж кількість респондентів зауважили, що підготовка одинадцятикласників суттєво погіршилась. На відміну від відповідей учителів, заступники директорів (36%), вказали, що значна кількість учнів та їхніх батьків вважають зовнішні випробування за часів війни недоцільними; близько 20% опитаних зазначили, що певна кількість учнів наразі відмовилися від вступу до закладів вищої освіти.

Основними факторами, що впливають на ступінь готовності учнів до зовнішніх оцінювань, респонденти вважають наявність у випускників мотивації, необхідних знань із предметів тестування, організовану роботу вчителів-предметників. При цьому відсоток відповідей педагогів міських та сільських закладів освіти суттєво не відрізняється (рис.1).

Рисунок 1. Основні фактори, що впливають на ступінь готовності учнів до зовнішніх оцінювань.

На думку педагогічних працівників (13%) як сільських, так і міських ЗЗСО, сучасна політична і економічна ситуація в Україні не є провідним чинником, що суттєво впливає на готовність учнів до складання зовнішніх іспитів. Натомість респонденти міських громад серед основних факторів, що зумовлюють ефективність підготовки до вступу, називають матеріальні статки родини, а учителі сільських закладів виділяють рівень розвитку комп'ютерної грамотності учнів.

На запитання про ефективність різних напрямів діяльності закладів із підготовки учнів до вступних випробувань, обидві категорії педагогічних працівників відповіли, що найбільша увага має приділятися проведенню регулярного систематичного повторення, роботі учнів над тестовими завданнями, розвитку самоосвітньої компетентності учнів, проведенню інформаційно-роз'яснювальної роботи з учнями та їхніми батьками.

Серед методичних заходів, спрямованих на підвищення результативності складання вступних випробувань, що проводяться у ЗЗСО найчастіше респонденти називали інформаційно-роз'яснювальну, профорієнтаційну роботу, виконання тренувальних та тестових вправ.

Як повідомили опитані заступники директорів та вчителі із необхідною інформацією про організацію та умови проведення зовнішніх оцінювань учні дізнаються переважно на класних годинах (100 % відповідей). Частина (57 %) заступників директорів указали на самостійне опрацювання випускниками інформації з офіційних сайтів Українського центру оцінювання якості освіти, Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти, а також опрацювання учнями інформації зі шкільного сайту, який регулярно оновлюється (21 %).

Найважливішою складовою підготовки учнів до зовнішніх оцінювань та вступних випробувань є предметна (змістова) готовність випускників старшої школи, про що зазначили 76% педагогів. Підвищити ефективність підготовки допомагає використання варіативної складової навчальних планів для організації роботи предметних гуртків, факультативів, курсів за вибором тощо. Дослідження показало, що у всіх міських закладах освіти надаються додаткові години для вивчення окремих предметів; у третині шкіл організовані курси за вибором та факультативи. Натомість у

селищних закладах варіативна складова для додаткової підготовки до зовнішніх оцінювань не проводиться.

В умовах воєнного часу, важливою також є психолого-педагогічна допомога майбутнім абітурієнтам, яка полягає в організації в закладах загальної середньої освіти психологічних тренінгів для випускників. Про проведення цієї форми роботи в закладах загальної середньої освіти повідомили усі респонденти дослідження, проте не сумніваються в її ефективності менше 10% опитаних учителів.

Важливу роль в процесі підготовки учнів до вступних випробувань відіграє профорієнтаційна робота. Задля ознайомлення випускників зі змістом діяльності представників різних професій, потребами вітчизняного ринку праці, програмами навчання закладів вищої освіти України в досліджених закладах проводять зустрічі з представниками закладів вищої освіти, ярмарки професій.

Анкетування показало, що всі учителі-респонденти здійснюють цілеспрямовану роботу за напрямом підготовки учнів до зовнішніх оцінювань: проводять аналіз сертифікаційних робіт, опрацьовують зі старшокласниками на уроках завдання попередніх років, використовують у педагогічній практиці тестовий контроль знань. Так, 68% опитаних учителів пропонують учням виконувати завдання у тестовій формі при підготовці домашніх завдань, періодично тестовий контроль проводять 29 % респондентів.

Як і в попередні роки, у процесі підготовки учнів до зовнішніх оцінювань, учителі використовують різноманітні джерела інформації, проте у зв'язку з військовими діями на території України, вони не завжди мають доступ до Інтернет-джерел, якими послуговувалися раніше. Інтернет-джерелами, спеціалізованими освітніми сайтами та платформами послуговуються 53 % опитаних учителів міських закладів та лише чверть респондентів із селищних закладів загальної середньої освіти. Регулярно опрацьовують матеріали офіційних сайтів Українського центру оцінювання якості освіти, Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти, Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти 48% респондентів. Довідниками, посібниками, методичними розробками з предметів навчання користуються 54 %

учителів. Менше чверті (21%) опитаних указали на активне використання ними інформації з фахових газет та журналів, 18% респондентів опрацьовують матеріал шкільного підручника.

Усі опитані вчителі систематично проводять роботу з покращення знань учнів з початковим рівнем успішності: 36% – організовують індивідуальні заняття, 20% – групові консультації. Близько половини опитаних (46%) пропонують учням для виконання індивідуальні завдання.

Готовність учнів до вступних випробувань учителі досліджених закладів оцінюють здебільшого середнім та достатнім рівнями. Указали на наявність випускників, які, на їхню думку, готові до зовнішніх оцінювань на високому рівні, лише 4 % учителів міських закладів загальної середньої освіти.

По різному вчителі міських і селищних закладів охарактеризували проблеми та перешкоди, що виникають у них при підготовці учнів до вступних випробувань. Учителі міських закладів указали на нестачу навчальних годин для підготовки учнів, байдуже ставлення до результативності складання зовнішніх оцінювань з боку випускників та їхніх батьків. Повідомили про відсутність в особистому користуванні комп'ютерної техніки для організації дистанційного навчання 13 % учителів.

Натомість, переважна більшість (88%) вчителів селищних закладів повідомили про відсутність перешкод при підготовці одинадцятикласників до вступу. Тільки 12% опитаних відчують байдуже ставлення випускників до результатів зовнішніх випробувань. При цьому, кожного року якість складання зовнішніх оцінювань учнями міських громад є вищою за результативність, яку демонструють

випускники селищних закладів загальної середньої освіти.

Задля вирішення проблем, які виникають у процесі підготовки учнів до вступних випробувань, педагоги за консультаціями звертаються до спеціалістів місцевих органів управління освітою, центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Користуються настановами методистів Сумського ОІППО 93% респондентів-учителів. Найбільше вчителі потребують роз'яснювальної допомоги, інформаційної підтримки, методичного супроводу.

Як показали результати проведеного моніторингу, 90% учнів-респондентів у поточному році планують вступати до закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Більшість опитаних учнів вже визначились із закладами освіти, до яких будуть вступати у майбутньому. Попри достатньо високий рейтинг обласних закладів вищої освіти, значна кількість випускників досліджених міських шкіл (44%) планують вступати до вишів інших областей України. Більше третини (39%) учнів селищних закладів, навпаки, обирають для вступу регіональні ЗВО. Водночас, 30% опитаних старшокласників ще не визначилися зі своїми пріоритетами щодо подальшого навчання.

За відповідями 51% респондентів на вибір закладу для навчання воєнний стан на території України суттєво не вплинув. Здебільшого, учні селищних закладів керуються власними перспективами щодо результатів зовнішнього оцінювання, престижністю закладу освіти та обраної спеціальності. Випускники міських закладів освіти (70%), обґрунтовують власний вибір, насамперед, перспективами подальшого працевлаштування (рис.2).

Рисунок 2. Мотивація вибору випускниками закладу вищої освіти та спеціальності для подальшого навчання

На жаль, як свідчать дані анкетування, на потреби вітчизняного ринку праці зорієнтована лише невелика кількість опитаних.

Майбутній вибір спеціальності випускників міських шкіл, які взяли участь у моніторингу, здебільшого пов'язаний зі сферами інформаційних технологій, бізнесом і управлінням, інженерно-технічною галуззю, юриспруденцією, освітою та медициною. Випускники селищних закладів обирають спеціальності сфери освіти, культури та мистецтва, бізнесу і управління. Це підтверджує вищезгадану мотивацію вибору та свідчить про відсутність в учнів уявлення про кон'юнктуру вітчизняного ринку праці.

За відсутності нормативних документів, які регламентують вступ до закладів фахової передвищої та вищої освіти у 2023 році на момент проведення моніторингу, при виборі предметів тестування, випускники орієнтуються на «Умови прийому на навчання до закладів вищої освіти України у 2022 році».

Більшість опитаних учнів (63%) зазначили, що підготовка в їхніх закладах проходить з усіх предметів тестування; 23 % повідомили про підготовку з окремих навчальних дисциплін. При цьому третина респондентів зауважили, що потребують додаткових знань із предметів, що винесені для проходження зовнішніх оцінювань.

Випускники селищних ЗЗСО вважають, що найкраще при підготовці до вступних випробувань їм можуть допомогти відвідування підготовчих курсів (34%), заняття з репетиторами (38%) та виконання завдань у тестовій формі (43%).

З метою вдосконалення власної предметної підготовки, випускники досліджених закладів опрацьовують інформацію з Інтернет-джерел, зі збірників тестових завдань, конспектів уроків, шкільних підручників, довідників. Окрім того, 43% старшокласників користуються офіційними спеціалізованими Інтернет-ресурсами для дистанційної підготовки: онлайн-платформами, онлайн-курсами, онлайн-тренажерами. Опрацьовують рекомендації вчителів-предметників на шкільних сайтах 42% опитаних.

Респонденти вказали, що із процедурою, організацією, особливостями проведення зовнішніх оцінювань вони ознайомлюються переважно на класних годинах (68 %), тематичних батьківських зборах за участі випускників (64 %), індивідуальних бесідах (23%), психологічних тренінгах (17%). Про відсутність заходів, спрямованих на інформування

учнів із зазначених вище питань, повідомили 11 % учасників моніторингу.

За відповідями учнів 11-х класів, для покращення своєї підготовки до вступу вони потребують більше знань з предметів тестування (57%), роз'яснень особливостей вступної кампанії 2023 року в Україні (30%), інформації про корисні джерела самопідготовки та програми навчання для українців за кордоном (22% відповідей).

Як показало дослідження, близько 17% опитаних старшокласників розглядають перспективи вступу до закордонних університетів, адже європейські країни, США та Канада цього року надають можливість українським студентам отримати спеціальні стипендії для навчання. Проте, завадити цим планам може незнання іноземної мови, зокрема англійської.

Більшість (62%) учнів міських та 41% учнів селищних закладів потребують підвищення рівня володіння іноземною мовою, при цьому половина із зазначеної кількості випускників вже займається додатково. Близько 15% випускників повідомили, що прагнуть вдосконалити свої знання з іноземної мови, але не мають такої можливості.

У ході проведеного моніторингу було досліджено, якою є самооцінка знань учнів із тих предметів, які зазвичай виносяться для складання зовнішнього оцінювання. На думку випускників міських закладів, з більшості предметів тестування вони підготовлені на середньому рівні. Виключення склали лише українська мова та біологія, знання з яких 55% та 59% респондентів відповідно оцінили достатнім рівнем. Найнижчу оцінку випускники дали рівню свої підготовки з математики та іноземної мови

За даними самооцінки, рівень підготовки випускників селищних ЗЗСО є достатнім з біології та іноземної мови, з решти предметів – середнім. Від 11% до 19% опитаних учнів оцінили свої знання з української мови, математики та історії України лише низьким рівнем.

Таким чином, не зважаючи на воєнний стан в Україні, усі досліджені заклади загальної середньої освіти продовжують цілеспрямовану роботу з підготовки учнів до вступних випробувань. Як показало дослідження, додаткової уваги потребують: підготовка учнів 11-х класів з основних предметів зовнішніх оцінювань, урізноманітнення профорієнтаційної роботи в закладах, інформаційна та методична підтримка педагогічних працівників, розвиток самоосвітньої компетентності учнів.